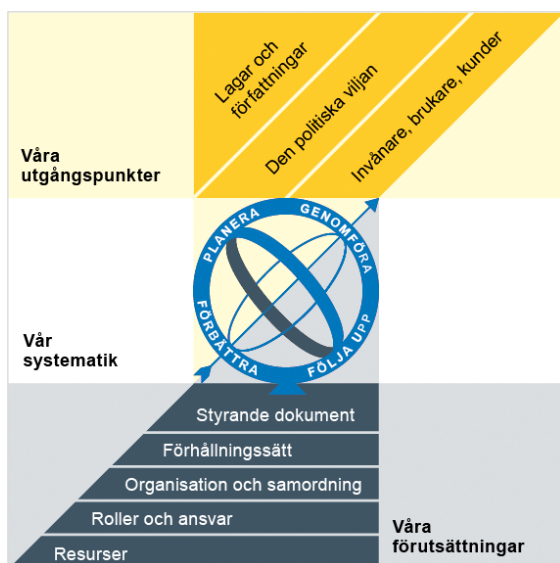

Göteborgs Stads rutin för förstärkt barnrätt i vuxenärenden

Reglerande styrande dokument

Policy
Riktlinje
Regel
Anvisning
► **Rutin**
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Beslutad av:
AC-nätverket vuxen och
försörjningsstöd

Gäller för:
Socialförvaltningarna
Centrum, Hisingen,
Nordost och Sydväst

Diarienummer:
[Nummer]

**Datum och paragraf för
beslutet:**
2020

Dokumentsort:
Rutin

Giltighetstid:
Tillsvidare

Senast reviderad:
2025-06-10

Dokumentansvarig:
Processledare Enheten för
kvalitet

Bilagor:
[Bilagor]

Innehåll

Inledning	4
Syftet med denna rutin	4
Vem omfattas av rutinen	4
Bakgrund	4
Stödjande dokument	4
Rutin	5

Inledning

Syftet med denna rutin

Rutinens syfte är att den ska vara ett hjälpmedel för socialsekreterare som handlägger vuxenärenden att praktiskt tillämpa ett barnrättsarbete i enlighet med barnkonventionen. Det övergripande syftet är att stärka barnrättsperspektivet inom stadens vuxenenheter och säkerställa en hög följsamhet till barnkonventionen som lag.

Vem omfattas av rutinen

Denna rutin gäller tillsvidare för socialsekreterare som handlägger vuxenärenden inom Socialförvaltningarna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst.

Bakgrund

FN:s konvention om barnets rättigheter blev svensk lag den 1 januari 2020. Konventionen tydliggör att barn är egna individer med egna rättigheter. För domstolar och myndigheter medförde lagändringen ett skärpt ansvar och större möjlighet att beakta barnets perspektiv.

Samtliga områden inom socialtjänsten påverkas av att barnkonventionen blivit lag. För att uppfylla kraven i barnkonventionen krävs att:

1. **Barnet är delaktigt** – det enskilda barnet får utrymme att yttra sig och hänsyn tas till barnets åsikter
2. **Barnets bästa sätts i centrum när beslut fattas** – det enskilda barnet sätts i centrum, det räcker inte att utgå från forskning och beprövad erfarenhet

Vid en analys som genomfördes tillsammans med enhetschefer för (dåvarande) stadsdelarnas vuxenenheter i december 2019 framkom att det inom vuxenheterna saknades rutiner och arbetssätt som möjliggjorde för barn att göra sin röst hörd och för att göra systematiska prövningar av barns bästa i verksamheten. Utifrån identifierade utvecklingsområden upprättades en gemensam handlingsplan där en av aktiviteterna var att ta fram denna rutin.

Stödjande dokument

- Checklista handläggning
- Arbetsblad barnkonsekvensanalys
- Stödmaterial för samtal med föräldrarna
- Stödmaterial för samtal med barnen

Rutin

Barns rättigheter enligt FN:s konvention för barnets rättigheter

Barns rättigheter slås bland annat fast i FN:s konvention om barnets rättigheter. Sverige ratificerade Barnkonventionen 1990. FN:s konvention om barnets rättigheter inkorporerades i svensk lag den 1 januari 2020 genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Lagen tydliggör att barn är egna individer med egna rättigheter. För domstolar och myndigheter medför lagändringen ett skärpt ansvar och större möjlighet att beakta barnets perspektiv. Beslutet innebär ett förtydligande att svenska myndigheter ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Syftet med inkorporering av barnkonventionen är att synliggöra barnets rättigheter och skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

Barnkonventionen har **fyra grundläggande principer**;

Artikel 2: inget barn får diskrimineras.

Artikel 3: barnets bästa ska beaktas i första hand.

Artikel 6: varje barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling

Artikel 12: barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem.

Andra artiklar att beakta är bland annat artikel 27 - barn har rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska andliga, moraliska och social utveckling.

För mer information om barnkonventionen, se till exempel [Barnkonventionen - Barnombudsmannen](#).

Att säkerställa barns rättigheter i handläggning av vuxenärenden

Att säkerställa barns rättigheter i handläggning av vuxenärenden innebär att:

- uppmärksamma och synliggöra barnets livssituation
- bedöma och beakta barnets bästa vid beslut
- göra en analys och överväga vad olika beslut får för konsekvenser för barnet på kort och lång sikt.

Barns rätt att komma till tals i ett vuxenärende

Barn har enligt FN:s konvention för barnets rättigheter och socialtjänstlagen rätt att få komma till tals och att få information. Det är inte att likställa med en barnutredning utan kan jämföras med en brukardialog med personer som berörs av de utredningar och beslut som fattas. Syftet är att säkerställa barns rätt till delaktighet och att få bättre

bedömningsunderlag för ärendet i stort.

Enligt barnkonventionen har föräldrarna huvudansvaret för sina barn och det är därför viktigt att ha en löpande dialog med dem om barnet och om föräldraskapet. Föräldrar känner i de allra flesta fall sina barn väldigt väl och kan ge viktig information om barnets personliga egenskaper och behov. Dialogen är också viktig för att hjälpa föräldern att tänka kring sitt föräldraskap och göra det tillåtet att ventilera frågor och funderingar. Det gäller även när den aktuella föräldern inte är den förälder som barnet bor stadigvarande hos eller är vårdnadshavare.

I samtliga vuxenärenden där det finns barn som berörs (gäller även umgängesbarn och partners barn) ska samtal alltid ske med föräldrarna om barnet; hur barnet påverkas av rådande situation, om barnet behöver stöd, om föräldrarna vill ha hjälp att informera barnet om situationen, information om vad som ska hända framåt och så vidare. Förslag till frågeområden/frågor för samtal med föräldrar om barnet, se separat stödmaterial. Det finns i lagstiftning och rättspraxis ingen nedre gräns för när barn ska höras (RÅ 2005 ref. 66). Många gånger kan det vara tillräckligt att prata med föräldrarna om barnet och barnets behov. För barn under 12 år sker samtal om barnets situation som huvudregel endast med föräldrarna. Men om föräldrarna vill ha stöd i att prata med barnet och informera barnet om situationen och vad som ska hända framåt ska detta stöd ges även om barnet är under 12 år. Det är viktigt att samråda med föräldrarna om hur barnet ska informeras.

För barn från 12 år och uppåt behöver en bedömning göras om huruvida det är förenligt med barnets bästa att samtala med barnet. Bedömningen utgår från det enskilda barnets ålder och mognad. Här kan föräldrarna vara en god hjälp i bedömningen. Samtal med barnet kräver alltid ett samtycke från barnets vårdnadshavare.

I vissa situationer, till exempel vid en akut ansökan/anmälan, är det inte lämpligt att samtala med barnet oavsett ålder och mognad. Detta då situationen ofta är stressad och föräldrarna är under press. Däremot kan det vara lämpligt att samtala med barnet under en utredning för en mer långsiktig insats, så som insats i form av boende eller vård och behandling, och vid omprövning av en pågående insats. I ärenden som avser insats i form av nödboende ska samtal ske med barnet under den första månaden i tillfälligt nödboende. Detta för att ta reda på hur barnet upplever situationen och om behov av kompensatoriska åtgärder föreligger samt för att barnet ska få tydlig information om vad som är planeringen för familjen. Vid utredning enligt 7 § LVM görs en individuell bedömning avseende lämpligheten att samtala med barnet.

Om familjen är aktuell inom andra verksamhetsområden bör en intern avstämning göras för att se vilken enhet som är bäst lämpad att prata med barnet – observera dock att det alltid är den enhet som ansvarar för den insats (till föräldern) som barnet berörs av som också har huvudansvar för att tillse att barnet görs delaktigt.

Som huvudregel sker samtal med barnet tillsammans med föräldrarna. Om barnet vill träffas utan sina föräldrar krävs samtycke från vårdnadshavarna. Samtalet med barnet ska ske i en trygg miljö. Det är viktigt att formulera ett tydligt syfte med att tala med barnet och att önskemålet om att prata med barnet inte är ett krav från socialtjänstens sida.

Dialogformen ska anpassas till barnets ålder och mognad och ska handla om det som ärendet berör. För förslag till frågeområden/frågor vid samtal med barn, se separat stödmaterial.

Att bedöma och beakta barnets bästa i ett vuxenärende

Enligt FN:s konvention för barnets rättigheter ska barns bästa komma i första rummet vid alla åtgärder som vidtas av en myndighet. Detta innebär att socialtjänsten har en skyldighet att utreda och analysera vilka konsekvenser ett beslut får för berörda barn. Enligt 3 kap 1 § SoL ska barnets bästa särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Socialtjänsten har därmed ett särskilt ansvar att i sitt arbete uppmärksamma barns situation.

I de vuxenärenden där ett barn påverkas direkt eller indirekt behöver ansvarig socialsekreterare därför göra en särskild analys och bedömning av hur beslutet påverkar barnet, en så kallad barnkonsekvensanalys. Det enskilda barnet som ärendet gäller måste sättas i centrum, det räcker inte att endast bedöma barnets bästa utifrån forskning och beprövad erfarenhet.

Barnkonsekvensanalys

En barnkonsekvensanalys är ett verktyg för att omsätta barnkonventionen i handling och synliggöra barnets bästa inför ett beslut. Att genomföra en barnkonsekvensanalys innebär att man utreder och dokumenterar vilka konsekvenser ett beslut får för barn. Analysen bör genomföras inför att beslut som berör barn fattas och ingå som en del i myndighetens beslutsunderlag.

Barnkonsekvensanalysen ska innefatta en utredning och bedömning av hur det beslut som socialtjänsten kommer att fatta gällande den vuxne kan komma att påverka barnets rättigheter (utifrån barnkonventionen, inte en utredning av barnets behov av stöd och skydd). Barnkonsekvensanalysen ska vara en del av beslutsunderlaget och analysen ska dokumenteras i aktuellt utredningsdokument, under rubrik ”Barnrättsperspektiv” respektive ”Analys och bedömning”. Den del av socialtjänsten som fattar ett beslut har alltid ansvar för att en barnkonsekvensanalys genomförs. För stöd vid genomförande av barnkonsekvensanalys, se separat stödmaterial ”Arbetsblad barnkonsekvensanalys”.

Barns bästa i relation till boende

Barns bästa när det kommer till boende är alltid att ha ett stabilt, långsiktigt och tryggt boende. Målsättningen måste därför alltid vara att familjen ska komma vidare till ett eget boende. Barns bästa är också att deras föräldrar får stöd och hjälp att hitta en bostad på egen hand.

Ett barn påverkas alltid negativt av att växa upp i hemlöshet. Hemlösa barn drabbas oftare av fysiska besvär, depressioner och olika beteendeproblem än barn som har en fast

bostad. Skolgången påverkas negativt av boendesituationen och upprepade flyttningar gör det svårt att upprätthålla relationen med sina kompisar. Hur mycket varje enskilt barn påverkas beror dels på barnets ålder, hemlöshetens längd, barnets sociala nätverk och vilken kvalitet som det tillfälliga boendet har (Andersson och Swärd, 2007). Därav är det för barns bästa viktigt att tiden i tillfälligt boende blir så kort som möjligt och att kvaliteten på det tillfälliga boendet uppfyller en skälig levnadsnivå ur ett barnperspektiv.

För att ett tillfälligt boende ska uppfylla en skälig levnadsnivå ur ett barnperspektiv ska följande kriterier vara uppfyllda (Inspektionen för vård och omsorg – adekvat boende ur ett barnperspektiv):

- Barn ska känna sig trygga – barnfamiljer ska inte dela boende med personer som har beroendeproblematik eller psykisk ohälsa.
- Barn ska ha tillgång till yta för lek och samvaro, möjlighet att läsa läxor i avskildhet och att kunna få vila utan att bli störda av andra personer i boendet.
- Alla i familjen ska ha en egen sovplats.
- Familjen ska kunna förvara och tillaga sin mat.
- Det ska finnas hygienutrymme av god standard.

De boenden inom Boende och hemlöshet som är avsedda för nödboende ska enligt överenskommelse uppfylla ovanstående kriterier.

Barns bästa vid placering i tillfälligt boende/nödboende är även att barnet ska kunna gå kvar i sin skola, bevara sitt sociala nätverk och kunna fortsätta med sina fritidsaktiviteter. Vid behov behöver kompenserande åtgärder för att tillse detta sättas in. Det är därför viktigt att handläggande socialsekreterare pratar med föräldrarna om barnets behov och hur barnet påverkas av familjens boendesituation. Det är även viktigt att handläggande socialsekreterare, med vårdnadshavares samtycke, så långt som möjligt talar med barnet om dess behov och upplevelse av situationen. Kompensatoriska åtgärder kan till exempel vara att ge ekonomiskt bistånd till busskort eller fritidsaktiviteter. Om familjen redan har ekonomiskt bistånd kan en åtgärd vara att i vissa fall överväga att beräkna biståndet till en högre nivå än riksnormen (exempel på när det kan vara aktuellt finns i Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd).

Enligt Inspektionen för vård och omsorg (IVO) är det svårt att säga hur länge det är skäligt att ett barn bor i ett tillfälligt boende. Det viktigaste är att det finns en planering och att barnen får information om vad det är som händer, hur länge det ska vara så och vad som kommer sedan. Om barnet får information om situationen och planeringen framåt klarar barnet tiden i tillfälligt boende på ett bättre sätt.

Barns bästa i relation till föräldrar med beroendeproblematik

Ett skadligt bruk/ beroende gör att förmågan att vara förälder försämras. Även om det aldrig var meningen, blir ett barn till en substansbrukande förälder lidande av detta. För många barn innebär ett beroende i familjen att barnet får uppleva negativa personlighetsförändringar hos sin förälder när denna är påverkad. Det kan handla om att

föräldern blir aggressiv, låter konstig på rösten eller tappar omdömet och gör saker som aldrig skulle hända när föräldern är nykter. Det kan förekomma mycket lögn i familjen när substansbruket ska döljas för andra. Barnet kan känna sig tvunget att ljuga för att skydda sin förälder. Barnet får ta på sig för mycket ansvar, till exempel om man är äldst av syskonen och får hjälpa sina småsyskon med det som en påverkad förälder inte sköter om. Att leka och läsa läxor får man inte tid med och risken för att det blir mycket bråk och konflikter i familjen ökar. En påverkad förälder kan reagera starkt och bli arg över saker som i vanliga fall inte väcker någon ilska. För ett barn blir hemmet inte en trygg plats att vara på när man inte vet vad som kan hända.

För barn i familjer med skadligt bruk finns en förhöjd risk för sämre förutsättningar i livet än för andra barn. Barnen kan på sikt få svårigheter i skolan, med egen ohälsa och andra negativa konsekvenser. När en förälder vårdats för beroende är det vanligare än för andra barn att barnet utvecklar ett eget substansbruk när det blir äldre. Därför är det viktigt med insatser som förhindrar att problemen förs vidare till nästkommande generationer. Samtliga ovanstående risker går att minska och förebygga genom stöd till föräldrarna, barnet och familjen.

När det kommer till skadligt bruk/ beroende hos föräldrarna är det alltid till barnets bästa att stöd och insatser för att förebygga/minska/komma till rätta med beroendet ges till föräldrarna. För barnets bästa är det också viktigt att barnet får information om rådande situation och vad som ska hända framåt. Barnet behöver även få möjlighet att ställa frågor om föräldrarnas tillstånd och vid behov får hjälp och stöd för sin egen situation. Även för barn som inte lever tillsammans med sina föräldrar är möjligheten att ha en fungerande kontakt/relation med föräldrarna av stor vikt för barnets hälsa och utveckling. Möjligheten till en fungerande relation med föräldrarna ökar om föräldern får stöd/insatser för att komma till rätta med sitt beroende.

Barns bästa i relation till våld i nära relationer

Att som barn uppleva att en förälder blir slagen eller kränkt är skadligt, särskilt när den som utövar våld är den andra föräldern eller en vuxen som står barnet nära. Våldet kan dels vara fysiskt, det vill säga bestå av knuffar, slag, sparkar eller strypgrepp, men det kan även vara psykiskt och bestå av till exempel nedlåtande uttryck, kränkningar, förminskande eller hot. Oavsett om våldet är fysiskt eller psykiskt är det skadligt och skrämmande för barn att uppleva. Den trygghet som hemmet ska vara försvinner och barnet blir ofta ensamt och utelämnat eftersom det tidigt lär sig att inte prata om det som sker hemma. Små barn är extra skyddslösa eftersom de är helt beroende av de närstående som utför våldet. När barnet är äldre ökar dock dess medvetenhet om att våld inte förekommer i alla familjer och barnet kan då lägga skuld på sig själv. Många vuxna vill tro att barnet inte har sett eller hört våldet. Dock berättar barn ofta att de både har sett och hört mycket mer än vad de vuxna upplever att de har gjort.

Att växa upp i ett hem där en förälder utsätts för fysiskt eller psykiskt våld är en form av psykiskt våld som för de flesta barn kan få mycket negativa hälsoeffekter. Många barn känner skam och skuld över sin situation. Barn som växer upp med våld i sin vardag kan till exempel få beteendestörningar, svårt att sova, ätstörningar, bristande eller högt

utvecklad social förmåga (tar ansvar, blir vuxen i förtid, överpresterar). Barn som upplever våld kan också utveckla oro, ångest, nedstämdhet, depression och posttraumatiskt stressyndrom. Barn som upplever våld i familjen löper även stor risk att själva utsättas för fysisk misshandel och/eller sexuella övergrepp.

Samtliga ovanstående risker går att minska och förebygga genom stöd till föräldrarna, barnet och familjen.

När det kommer till våld i nära relation är det alltid till barnets bästa att stöd och insatser för att förebygga/minska/komma tillrätta med våldet ges till föräldrarna. För barnets bästa är det också viktigt att barnet får information om rådande situation och vad som ska hända framåt. Barnet behöver även få möjlighet att ställa frågor och vid behov få hjälp och stöd för sin egen situation. Möjligheten till en fungerande relation med föräldrarna ökar om den våldsutsatta får stöd och eventuellt skydd och våldsutövaren får stöd/insatser för att komma tillrätta med sitt agerande.

När socialtjänsten får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld eller andra övergrepp av en närstående ska socialtjänsten utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Detta innebär att barnets situation och behov av skydd och stöd utreds av enheten för Barn och unga i de vuxenärenden där våld förekommer och barn är berörda. I dessa ärenden är det därför lämpligt att alla samtal med barnet sker på enheten för Barn och unga. Det är viktigt att det sker en intern samordning mellan berörda enheter.

Är barnets bästa alltid styrande även i ärenden som primärt berör vuxna?

När det är föräldern som är aktuell hos socialtjänsten är barnets bästa inte alltid styrande för beslutet. Det är inte barnkonventionen som styr biståndsbeslutet utan myndighetens speciallagstiftning och till den hörande praxis, det vill säga socialtjänstlagen och tillhörande rättspraxis (vad säger till exempel praxis om hur rätten till bistånd till boende påverkas av barnperspektivet). Däremot ska socialtjänsten alltid dokumentera hur barnets bästa har beaktats.

I de fall barnets bästa måste vika för andra intressen är det viktigt att analysen och varför den avvägningen görs finns dokumenterad. Detsamma gäller eventuellt behov av kompenserande åtgärder. Barnets synpunkter ska redovisas kortfattat och det ska också beskrivas hur dessa har vägts in i bedömningen.